

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 09.10.2003, sp. zn. 21 Cdo 890/2003, ECLI:CZ:NS:2003:21.CDO.890.2003.1

Číslo: 89/2006

Právní věta: Uplatňují-li nárok na výživu pozůstalých manžel zemřelého zaměstnance a nezletilé děti, které se manželům narodily, může mezi nimi dojít ke střetu zájmů ve smyslu ustanovení § 37 odst. 1 zák. o rod. také proto, že přiznání vyšší náhrady jednomu z nich musí mít za následek poskytnutí nižší náhrady ostatním, neboť celková náhrada poskytnutá všem pozůstalým nesmí převýšit částku, do které by příslušela zemřelému zaměstnanci náhrada za ztrátu na výdělku podle ustanovení § 195 zák. práce. V řízení o náhradu nákladů na výživu pozůstalých proto pozůstalý manžel nemůže nezletilé děti zastupovat a nezletilým dětem soud ustanoví pro řízení opatrovníka (§ 37 odst. 2 zák. o rod.). Rozhodnutím soudu o schválení právního úkonu učiněného za nezletilého (§ 179 o. s. ř.) nelze řešit nebezpečí střetu zájmů mezi rodiči a nezletilými dětmi nebo mezi nezletilými dětmi těchto rodičů. Soud může schválit jen takový právní úkon, který za nezletilého učinil jeho rodič, jehož zájmy nejsou v rozporu se zájmy dítěte.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 09.10.2003

Spisová značka: 21 Cdo 890/2003

Číslo rozhodnutí: 89

Číslo sešitu: 10

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Náhrada škody

Předpisy: § 176 odst. 1 písm. f) předpisu č. 99/1963Sb.

§ 179 odst. 1 písm. f) předpisu č. 99/1963Sb.

§ 197 odst. 1 písm. c) předpisu č. 65/1965Sb.

§ 199 odst. 1 písm. c) předpisu č. 65/1965Sb.

§ 22 odst. 1 písm. f) předpisu č. 99/1963Sb.

§ 237 odst. 1 písm. f) předpisu č. 99/1963Sb.

§ 37 odst. 2 písm. c) předpisu č. 94/1963Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Žalobci se domáhali (žalobou změněnou se souhlasem soudu prvního stupně), aby jim žalovaný zaplatil na náhradě nákladů na výživu pozůstalých za období od 1. 5. 1995 do 30. 11. 1999 žalobkyni A) částku 155 612 Kč a žalobci B) 68 223 Kč. Žalobu odůvodnili tím, že manžel žalobkyně a otec nezletilého žalobce při dopravní nehodě dne 11. 5. 1992 v důsledku smrtelného úrazu, který byl kvalifikován jako úraz pracovní, zemřel. Č. pojišťovna, a. s., žalobcům přiznala od 12. 5. 1992 náhradu nákladů na výživu pozůstalých vycházející z tzv. dílové metody, kdy k průměrnému čistému

výdělku zemřelého ve výši 11 953 Kč byl připočítán výdělek manželky, a „dva díly jsou započítávány na zemřelého, dva díly na manželku, jeden díl na syna a jeden díl na domácnost,“ přičemž „od jednotlivých dílů žalobců jsou odečítány důchody přiznané z téhož důvodu.“ I když proti použití této metody „v zásadě“ nic nenamítali, nesouhlasili s tím, že do výdělku zemřelého je započítáván i výdělek manželky, neboť „podle ustanovení § 199 odst. 2 zák. práce se při výpočtu této náhrady vychází pouze z průměrného výdělku zemřelého,“ a že „při výpočtu náhrady není brána v úvahu ani skutečnost, že výdělek zemřelého by se zvyšoval.“ Protože žalovaný k uvedeným okolnostem odmítá při výpočtu náhrady za ztrátu na výživu pozůstalých přihlížet, domáhají se žalobci (s přihlédnutím k dosud poskytnutým náhradám) zaplacení doplatku této náhrady.

O k r e s n í s o u d v Ostravě rozsudkem ze dne 6. 9. 2000 žalobu zamítl a rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení. Ve věci samé byla východiskem jeho úvah skutečnost, že „výdělek zemřelého by se postupně zvyšoval,“ a proto „i v případě, že zaměstnanec v důsledku pracovního úrazu zemřel, měl by se při výpočtu náhrady na výživu pozůstalých použít rozhodný průměrný výdělek, stejný jako při náhradě poškozených dle § 195 zák. práce,“ „který je průběžně dle valorizačních vyhlášek valorizován.“

Protože „soudní judikatura již odmítla způsob výpočtu tzv. dílovou metodou“ a „je zaujímán jednoznačný názor, že rozsah nákladů na výživu pozůstalých je zásadně určen rozsahem výživného, které by náleželo oprávněné osobě podle ustanovení zákona o rodině,“ soud prvního stupně pro nezletilého žalobce „tedy stanovil výživné ... ve smyslu § 85 zák. o rodině,“ s přihlédnutím k jeho oprávněným potřebám a k pobíranému sirotčímu důchodu, vycházejí z „průměrného měsíčního čistého výdělku“ žalobkyně a postupně narůstajícího průměrnému výdělku zemřelého. Nárok žalobkyně pak vyčíslil vycházejí „z příjmu manžela v daném období, od kterého odečetl částku, kterou určil jako výživné na dítě, do takto získané částky započítal příjem manželky a výsledný rozdíl rozdělil na polovinu pro každého.“ Protože však Č. pojišťovna, a. s., žalobcům zaplatila z titulu zákonného pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem motorového vozidla za pojištěného, který způsobil dopravní nehodu, částky vyšší, dovodil, že jde o „jediný nárok z jedné škodní události, který lze uplatnit sice po obou odpovědných subjektech, vymoci ho lze však pouze jednou,“ a že „plněním jednoho z nich zaniká v poskytnutém rozsahu povinnost plnění druhého,“ a žalobu proto zamítl.

K odvolání žalobců K r a j s k ý s o u d v Ostravě rozsudkem ze dne 2. 7. 2002 rozsudek soudu prvního stupně potvrdil a rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu dovolacího řízení. K námitce, že při použití valorizačních předpisů neměla být aplikována i „omezující ustanovení těchto předpisů“, odvolací soud uvedl, že „pokud dochází i ke zvýšení částky vymezující náhradu nákladů na výživu pozůstalých, musí se tak dít v souladu s tzv. valorizačními vyhláškami“ (včetně kupř. § 1 odst. 2 nařízení vlády č. 263/1994 Sb.), které je třeba aplikovat v úplnosti a nikoliv tak, „že se na daný případ aplikuje pouze část výhodná pro žalobce a k části, která je nevýhodná, se nepřihlíží.“

Odvolací soud rovněž přisvědčil názoru soudu prvního stupně, že rozsah nákladů na výživu pozůstalých je určen rozsahem výživného, které by náleželo oprávněné osobě podle zákona o rodině. Protože podle ustanovení § 96 odst. 1 zákona o rodině se přihlíží k odůvodněným potřebám oprávněného, jakož i schopnostem i možnostem povinného, je třeba podle názoru odvolacího soudu přihlížet zejména k výdělkovým možnostem rodičů. Jestliže žalobkyně nastoupila do zaměstnání a „v tomto zaměstnání dosáhla určitého příjmu, je nutno tento příjem zohlednit, pokud soud zjišťuje výši výživného na manželku, kterou by teoreticky byl zemřelý povinen platit,“ přičemž „nelze zohledňovat tu skutečnost, že žalobkyně vyvinula maximální snahu o zajištění vyššího příjmu,“ neboť zákon o rodině to neumožňuje. Odvolací soud rovněž nepřisvědčil odvolací námitce, že soud prvního stupně provedl nepřipustné započtení pohledávek, neboť „přijetím plnění od kteréhokoliv ze zodpovědných subjektů dochází k uspokojení nároku poškozeného na náhradu škody, a tedy k zániku jeho nároku, a to bez ohledu na to, zda mezi účastníky, v daném případě mezi žalovanými a Č. pojišťovnou, a. s.,

byla uzavřena dohoda o plnění, či zda vůči tomuto subjektu uplatnili nárok na náhradu škody.“

Proti tomuto rozsudku odvolacího soudu podali dovolání opatrovník nezletilého žalobce Město O. – Úřad městského obvodu O.-P., a oba žalobci – žalobkyně „právně zastoupena advokátem a R. N., zastoupený Městem O. – Úřadem městského obvodu O.-P., jako opatrovníkem a právně zastoupený advokátem.“

Opatrovník nezletilého žalobce v dovolání namítá, že nebyl pozván k jednání u odvolacího soudu a v důsledku toho mu byla odňata možnost jednat před soudem (§ 237 odst. 1 písm. f/ o. s. ř. ve znění před novelou č. 30/2000 Sb.). Nemohl tedy jednat před soudem k ochraně práv nezletilého žalobce „z hlediska těch skutečností, které náležejí do sféry ochrany nezletilých z hlediska sociálně-právní ochrany nezletilých,“ přičemž „právní zastoupení druhého žalobce advokátem roli opatrovníka nesupluje.“ Po věcné stránce odvolacímu soudu vytýkal, že náhrada nákladů na výživu pozůstalých poskytovaná nezletilému žalobci „neodpovídá svojí výší zákonu o rodině ani předpisům o životním minimu“ a že tato náhrada byla určena jen minimálním podílem na příjmech otce a žádným podílem na příjmech matky, neboť – jak opatrovník dovozoval – „výživné pro nezletilé dítě by se mělo pohybovat na úrovni 23 % celkového příjmu rodičů.“ Opatrovník navrhoval, aby dovolací soud rozsudek odvolacího soudu zrušil.

Žalobci podali dovolání „z důvodu odnětí možnosti jednat před soudem v důsledku nesprávného postupu soudu (§ 237 odst. 1 písm. f/ o. s. ř. ve znění před novelou provedenou zákonem č. 30/2000 Sb.),“ který spatřovali jednak v tom, že „k jednání u odvolacího soudu nebyl pozván opatrovník nezletilého žalobce,“ a dále, že „odvolací soud nepoučil žalobce o právu podat návrh na připuštění dovolání.“ Právo navrhnout připuštění dovolání je procesním právem účastníka řízení, o kterém měl být soudem ve smyslu ustanovení § 5 o. s. ř. poučen, i z toho důvodu, že „jen sám odvolací soud ví po poradě senátu, jak rozhodne, tedy zda rozhodne například potvrzujícím meritorním rozsudkem, a zda proti svému rozsudku připustí dovolání.“ Jestliže tedy odvolací soud nepoučil žalobce o právu podat návrh na připuštění dovolání, šlo u něj – jak se v dovolání dovozuje – „o postup v průběhu řízení objektivně procesně nesprávný, v důsledku něhož by žalobci neměli možnost předložit svoji kauzu k precedenčnímu rozhodnutí Nejvyšším soudem.“ Za zásadně právně významné bylo označeno vyřešení otázky, „jak vypočítávat náhradu nákladů na výživu pozůstalých u vdov, které v době úmrtí manžela byly na mateřské dovolené a žádný vlastní příjem ze zaměstnání nemají,“ a „jak se vypořádat se změnou poměrů pozůstalé vdovy poté, co nastoupí zaměstnání.“ Druhá zásadní otázka „spočívá v tom, zda a v jakém rozsahu se má podílet pozůstalý sirotek na životní úrovni v rodině a jak mají být zajištěny jeho hmotné a duchovní potřeby v souladu se zákonem o rodině a se zákonem o životním minimu.“ Žalobci navrhli, aby dovolací soud rozsudek odvolacího soudu zrušil.

N e j v y š š í s o u d zrušil rozhodnutí soudu druhého stupně a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) věc projednal podle občanského soudního řádu ve znění účinném do 31. 12. 2000 (srov. Část dvanáctou, Hlavu I, bod 17. zákona č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony); po zjištění, že dovolání bylo podáno proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu v zákonné lhůtě (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), se nejprve zabýval otázkou přípustnosti dovolání.

Dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští (§ 236 odst. 1 o. s. ř.).

Dovolání je přípustné proti rozhodnutí odvolacího soudu (s výjimkou rozsudků, kterými bylo vysloveno, že se manželství rozvádí, že je neplatné nebo že zde není), jestliže trpí vadami uvedenými

v ustanovení § 237 odst. 1 o. s. ř. Dovolání je též přípustné proti rozsudku odvolacího soudu, jímž byl změněn rozsudek soudu prvního stupně ve věci samé (§ 238 odst. 1 písm. a/ o. s. ř.). Dovolání je přípustné také proti rozsudku odvolacího soudu, jímž byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně, kterým soud prvního stupně rozhodl jinak než v dřívějším rozsudku proto, že byl vázán právním názorem odvolacího soudu, který dřívější rozhodnutí zrušil (§ 238 odst. 1 písm. b/ o. s. ř.).

Dovolání je rovněž přípustné proti rozsudku odvolacího soudu ve věci samé, jímž bylo rozhodnutí soudu prvního stupně potvrzeno, jestliže odvolací soud ve výroku rozhodnutí vyslovil, že dovolání je přípustné, protože jde o rozhodnutí po právní stránce zásadního významu (§ 239 odst. 1 o. s. ř.). Nevyhoví-li odvolací soud návrhu účastníka na vyslovení přípustnosti dovolání, který byl učiněn nejpozději před vyhlášením potvrzujícího rozsudku nebo před vyhlášením (vydáním) usnesení, kterým bylo rozhodnuto ve věci samé, je dovolání podané tímto účastníkem přípustné, jestliže odvolací soud dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí odvolacího soudu má po právní stránce zásadní význam (§ 239 odst. 2 o. s. ř.).

V posuzovaném případě žalobci napadají dovoláním rozsudek odvolacího soudu, kterým byl rozsudek soudu prvního stupně o věci samé potvrzen.

Přípustnost dovolání podle ustanovení § 238 odst. 1 písm. b) o. s. ř. není dána, a to již z toho důvodu, že ve věci nebylo soudem prvního stupně vydáno rozhodnutí, které by odvolací soud zrušil. Protože odvolací soud nevyslovil přípustnost dovolání proti svému rozsudku, není dovolání přípustné podle ustanovení § 239 odst. 1 o. s. ř. Vzhledem k tomu, že žalobci nenavrhli, aby dovolání bylo odvolacím soudem připuštěno, nemůže být dovolání proti rozsudku odvolacího soudu přípustné ani z hlediska ustanovení § 239 odst. 2 o. s. ř. Za této situace může být přípustnost dovolání dána pouze z důvodů uvedených v ustanovení § 237 odst. 1 o. s. ř. Přípustnost dovolání z hlediska tohoto ustanovení není založena již tím, že dovolatel tvrdí, že rozhodnutí odvolacího soudu je postiženo některou z vad uvedených v ustanovení § 237 odst. 1 o. s. ř.; přípustnost dovolání nastává tehdy, jestliže rozhodnutí odvolacího soudu vadou uvedenou v tomto ustanovení skutečně trpí.

Podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. f) o. s. ř. je dovolání přípustné proti rozhodnutí odvolacího soudu, jestliže účastníku řízení byla v průběhu řízení nesprávným postupem soudu odňata možnost jednat před soudem.

Odnětím možnosti jednat před soudem (§ 237 odst. 1 písm. f/ o. s. ř.) se rozumí postup soudu, jímž znemožnil účastníku řízení realizaci procesních práv, která mu občanský soudní řád dává (např. právo účastnit se jednání, činit přednesy, navrhopvat důkazy apod.), přičemž není rozhodné, zda byla účastníku řízení odňata možnost jednat před soudem prvního stupně nebo před soudem odvolacím. O vadu ve smyslu ustanovení § 237 odst. 1 písm. f) o. s. ř. jde přitom jen tehdy, jestliže šlo o postup nesprávný (uvažováno z hlediska zachování postupu soudu určeného zákonem nebo dalšími obecně závaznými právními předpisy) a jestliže se postup soudu projevil v průběhu řízení a nikoliv také při rozhodování.

V posuzovaném případě žalobkyně spatřuje odnětí možnosti jednat před soudem především v okolnosti, že ji odvolací soud nepoučil o právu podat návrh na připuštění dovolání ve smyslu ustanovení § 239 odst. 2 o. s. ř. Tato námitka není důvodná.

Podle ustanovení § 5 o. s. ř. (v němž se promítá článkem 36 Listiny základních práv a svobod ústavně zaručené právo účastníka na spravedlivý proces) je soud povinen poučit účastníky řízení zejména o tom, jaká práva jim přiznávají a jaké povinnosti jim ukládají procesněprávní předpisy, jak je třeba jimi zamýšlené procesní úkony provést, aby vyvolaly sledované procesní účinky, případně jak je třeba odstranit vady již učiněných procesních úkonů, jaké právní následky jsou spojeny s jimi provedenými procesními úkony a jak je třeba splnit procesní povinnosti ze zákona nebo z rozhodnutí soudu.

Součástí poučovací povinnosti soudu není návod či pomoc účastníku spočívající v tom, co by měl nebo mohl v daném okamžiku učinit, ale jen taková pomoc, aby mohl zákonem stanoveným způsobem vyjádřit, co v řízení sám hodlá učinit (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 6. 1996, sp. zn. 2 Cdon 661/96, uveřejněný v časopise Soudní judikatura č. 2, ročník 1998, pod č. 14).

Ani v rámci procesních předpisů však nejde o poučovací povinnost bezbřehou – potud, že by soud, např. na počátku (odvolacího) řízení, seznámil účastníka se všemi jeho myslitelnými procesními právy a povinnostmi, bez zřetele k tomu, zda procesní situace, ve které by mohl svá procesní práva v řízení realizovat, vůbec nastane, a bez ohledu na to, zda účastník projevuje vůli k realizaci procesního práva směřující. Podstatné je, aby se účastníku dostalo poučení v době, kdy je toho podle stavu řízení pro něj zapotřebí (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 1998, sp. zn. [2 Cdon 813/97](#), uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 40, ročník 1999).

Uvedené platí i pro eventuální poučení účastníka, že by mohl založit přípustnost dovolání proti eventuálnímu potvrzujícímu rozsudku odvolacího soudu podle ustanovení § 239 odst. 2 o. s. ř., učiní-li nejpozději před vyhlášením potvrzujícího rozsudku návrh, aby odvolací soud připustil proti svému potvrzujícímu rozsudku dovolání. Posouzení „zásadního významu“ právní otázky případu je věcí nezávislého soudního rozhodnutí (srov. usnesení Ústavního soudu ze dne 23. 8. 1995 sp. zn. [III. ÚS 181/95](#), uveřejněné ve Sbírce nálezů a usnesení – svazek 4, str. 345). Odvolací soud bezpochyby ví až „po poradě senátu, jak rozhodne, tedy zda rozhodne například potvrzujícím meritorním rozsudkem a zda proti svému rozsudku připustí dovolání.“ Dospěje-li odvolací soud vzhledem k povaze věci k závěru, že se ve věci nejedná o řešení otázky po právní stránce zásadního významu, nenastává procesní situace, která by zakládala poučovací povinnost odvolacího soudu pro případ zcela opačného závěru a – dovedeno do důsledků – která by odvolacímu soudu ukládala před vyhlášením rozsudku přerušit probíhající poradou, aby bylo možné poskytnout příslušné poučení. Odvolací soud proto není povinen ve smyslu ustanovení § 5 o. s. ř. poučovat účastníky odvolacího řízení o tom, že pro případ, že jeho rozhodnutí bude rozhodnutím potvrzujícím, mohou ještě před vyhlášením rozsudku vznést návrh na vyslovení přípustnosti dovolání (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 5. 2003, sp. zn. [29 Odo 10/2003](#), uveřejněné v časopise Soudní judikatura č. 7, ročník 2003, pod č. 118/II). Jestliže tedy v daném případě žalobkyně sama návrh na vyslovení přípustnosti dovolání neučinila a odvolací soud s přihlédnutím k povaze věci nepovažoval za nezbytné, aby přípustnost dovolání založil podle ustanovení § 239 odst. 1 o. s. ř. svým rozhodnutím, nelze tuto okolnost označit za nesprávný (vadný) postup, kterým by byla účastníku řízení odňata možnost jednat před soudem, a řízení tudíž touto, žalobkyní namítanou vadou podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. f) o. s. ř., postíženo není. Nejvyšší soud proto podle ustanovení § 243b odst. 4, věty první, a § 218 odst. 1 písm. c) o. s. ř. dovolání žalobkyně odmítl.

Po věcné stránce nelze projednat ani dovolání podané za nezletilého žalobce žalobkyní (jí zvoleným zástupcem).

Podle ustanovení § 197 odst. 1 písm. c) zák. práce, jestliže zaměstnanec následkem pracovního úrazu nebo nemoci z povolání zemřel, je zaměstnavatel povinen v rozsahu své odpovědnosti poskytnout náhradu nákladů na výživu pozůstalých.

Podle ustanovení § 199 odst. 1 zák. práce náhrada nákladů na výživu pozůstalých přísluší pozůstalým, kterým zemřelý výživu poskytoval nebo byl povinen poskytovat.

Nárok na náhradu nákladů na výživu pozůstalých představuje – jak uvádí již soud prvního stupně – dílčí nárok na náhradu škody z pracovního úrazu (nemoci z povolání), který přísluší pozůstalým, vůči nimž měl zemřelý zaměstnanec vyživovací povinnost podle zákona o rodině nebo jimž výživu ve skutečnosti fakticky poskytoval. Soudní praxe, která – jak rovněž z toho vycházejí soudy obou stupňů – již v minulosti odmítla způsob výpočtu této náhrady pomocí tzv. „dílové teorie“, vychází z názoru,

že rozsah náhrady nákladů na výživu pozůstalých je určen rozsahem výživného, které jim náleží podle hledisek zákona o rodině (srov. Zhodnocení rozhodování soudů k uplatňování ustanovení zákoníku práce o odpovědnosti organizace za škodu při pracovních úrazech a nemocech z povolání ze dne 27. 1. 1975, sp. zn. [Cpj 37/74](#), uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek ročník 1976, č. 11, str. 56). Při výpočtu této náhrady tedy soud – přihlížející (za obdobného použití ustanovení § 96 odst. 1, věty první, zák. o rod.) k odůvodněným potřebám oprávněného, jakož i k schopnostem, možnostem a majetkovým poměrům povinného – vychází z průměrného výdělku zemřelého; náhrada nákladů na výživu všech pozůstalých nesmí však úhrnem převýšit částku, do které by příslušela zemřelému náhrada za ztrátu na výdělku podle ustanovení § 195 zák. práce, a nesmí být poskytována déle, než by příslušela zemřelému podle ustanovení § 195 odst. 4 zák. práce (srov. § 199 odst. 2, část věty před středníkem, zák. práce).

Z uvedeného vyplývá, že náhrada nákladů přísluší (není-li uhrazena dávkami důchodového zabezpečení poskytovanými z téhož důvodu – srov. § 199 odst. 3 zák. práce) jen do výše limitu představovaného výší náhrady za ztrátu na výdělku zemřelého, a to bez ohledu na to, zda tato limitace odpovídá skutečným odůvodněným potřebám oprávněných, a že v tom rozsahu, v jakém by byla jednomu z pozůstalých přiznána náhrada vyšší, musí být ostatním pozůstalým přiznána v rámci dané limitace náhrada nižší. S touto vzájemnou podmíněností nároků jednotlivých pozůstalých je třeba počítat i při úvaze o možném střetu zájmů mezi pozůstalým manželem – rodičem nezletilých dětí a nezletilými dětmi.

Jednou z podmínek řízení je procesní způsobilost účastníka řízení samostatně jednat před soudem (§ 20 o. s. ř.); fyzická osoba, která nemůže před soudem jednat samostatně, musí být zastoupena svým zákonným zástupcem (§ 22 o. s. ř.).

Podle ustanovení § 36 zákona č. 94/1963 Sb. ve znění pozdějších změn a doplňků (dále jen „zák. o rod.“), rodiče zastupují dítě při právních úkonech, ke kterým není plně způsobilé. Podle ustanovení § 37 odst. 1 zák. o rod. žádný z rodičů nemůže zastoupit své dítě, jde-li o právní úkony ve věcech, při nichž by mohlo dojít ke střetu zájmů mezi rodiči a dítětem nebo ke střetu zájmů dětí těchto rodičů.

Z uvedených ustanovení vyplývá, že o střet zájmů mezi rodiči a dětmi půjde nejen v případě, kdy rozpor zájmů zástupce se zájmy zastoupeného existuje a je v řízení zjištěn (srov. § 22 odst. 2 obč. zák.); ustanovení § 37 odst. 2 zák. o rod. rozšiřuje ochranu nezletilých i na případy, kdy střet zájmů pouze hrozí, přitom však nemusí vůbec nastat.

Z hlediska závěru o rozporu zájmů tedy stačí jen pravděpodobnost kolize zájmů, která je dána vždy, uplatňuje-li rodič a nezletilé dítě v občanském soudním řízení nároky, jejichž základ, popř. výše – jako je tomu v posuzované věci – jsou vzájemně podmíněny. V takovém případě potencionálně hrozící kolize zájmů je zákonný zástupce – i když jinak jeho právo zastupovat nezletilé dítě není dotčeno – vyloučen ze zastupování a jeho procesní úkony učiněné za dítě jsou neúčinné. Uvedené vztaženo na posuzovaný případ znamená, že plná moc udělená žalobkyní „jako zákonným zmocněncem“ za nezletilého žalobce advokátu nemůže mít zamýšlené účinky a řízení o dovolání podané jeho prostřednictvím žalobkyní za nezletilého žalobce bylo nutno zastavit (§ 243c odst. 1, § 104 odst. 1 o. s. ř.).

Ve prospěch opačného názoru nelze důvodně namítat, že rozsudkem Okresního soudu v Ostravě ze dne 2. 4. 2002 soud žalobkyni udělil „souhlas k vedení řízení o náhradu nákladů na výživu pozůstalých osob pro nezletilého R. N.,“ neboť rozhodnutím vydaným v řízení podle ustanovení § 179 o. s. ř. lze schválit úkon za nezletilého, jedná-li kupř. zákonný zástupce, jehož zájmy nejsou v rozporu se zájmy nezletilého (§ 22 odst. 2 obč. zák.), v podstatné záležitosti týkající se nakládání majetkem nezletilého (srov. § 28 obč. zák.); toto rozhodnutí však není prostředkem k řešení střetu zájmů mezi rodiči a nezletilými dětmi, anebo prostředkem, na jehož základě by bylo lze potencionálně existující

střet jejich zájmů odstranit, popřípadě konvalidovat.

V případě, nemůže-li dítě zastoupit žádný z rodičů, protože hrozí střet jejich zájmů, ustanoví soud dítěti opatrovníka, který bude dítě v řízení nebo při určitém právním úkonu zastupovat. Tímto opatrovníkem zpravidla ustanoví orgán vykonávající sociálně-právní ochranu dětí (srov. § 37 odst. 2 zák. o rod.). Kolizní opatrovník ustanovený soudem se v rozsahu, v jakém je oprávněn za dítě jednat, stává namísto rodiče zákonným zástupcem nezletilého (srov. § 29 obč. zák.); může rovněž – kromě jiného – zmocnit jinou osobu (advokáta) k zastupování nezletilého dítěte v rozsahu, v jakém je sám oprávněn za nezletilé dítě jednat (srov. Stanovisko občanskoprávního kolegia býv. Nejvyššího soudu ČSR ze dne 9. 10. 1986, sp. zn. Cpj 227/88, uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, ročník 1987, pod č. 17).

V posuzované věci byl v řízení podle ustanovení § 176 a násl. o. s. ř. usnesením Okresního soudu v Ostravě ze dne 12. 8. 1999 ustanoven nezletilému žalobci „v řízení o náhradu nákladů na výživu pozůstalých“ kolizní opatrovník „Město O. – Úřad městského obvodu O.-P.“, který se namísto žalobkyně v uvedeném rozsahu stal zákonným zástupcem k ochraně zájmů nezletilého žalobce.

Nezletilý žalobce v dovolání namítá, že řízení před odvolacím soudem je postiženo vadou podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. f) o. s. ř., neboť jeho zákonný zástupce (soudem ustanovený kolizní opatrovník) nebyl předvolán k odvolacímu jednání.

Odnětím možnosti jednat před soudem ve smyslu ustanovení § 237 odst. 1 písm. f) o. s. ř. se rozumí – jak uvedeno výše – postup soudu, jímž znemožnil účastníku řízení realizaci procesních práv, která mu občanský soudní řád dává (např. právo účastnit se jednání, činit přednesy, navrhopat důkazy apod.), přičemž není rozhodné, zda byla účastníku řízení odňata možnost jednat před soudem prvního stupně nebo před soudem odvolacím.

Mezi procesní práva přiznaná účastníku řízení občanským soudním řádem náleží i právo účastníka vyplývající z ustanovení § 115 odst. 1, 2 o. s. ř. být předvolán k nařízenému jednání; to platí i pro odvolací řízení (§ 211 o. s. ř.). Procesním právem přiznaným účastníku řízení občanským soudním řádem je i právo účastníka být v řízení zastoupen zástupcem (§ 22 a násl. o. s. ř.); jeho smyslem je poskytnout účastníku řízení kvalifikovanou ochranu. Zastoupený účastník pak vykonává svá procesní práva a plní své procesní povinnosti prostřednictvím svého zástupce. Podle ustanovení § 101 odst. 2, věty druhé, o. s. ř. ve spojení s ustanovením § 211 o. s. ř. může sice odvolací soud věc projednat v nepřítomnosti řádně předvolaného účastníka řízení (jeho zástupce); projedná-li však věc v nepřítomnosti účastníkovy zástupce, který k jednání řádně předvolán nebyl, aniž účastník, o jehož zástupce jde, takový postup výslovně navrhl (popř. výslovně s ním souhlasil), jde o odnětí možnosti jednat před soudem ve smyslu ustanovení § 237 odst. 1 písm. f) o. s. ř. (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 8. 2000, sp. zn. [26 Cdo 2023/2000](#), uveřejněný v časopise Soudní judikatura č. 2, ročník 2001, pod č. 26).

Z obsahu spisu se podává, že k projednání odvolání žalobců proti rozsudku soudu prvního stupně nařídil krajský soud odvolací jednání na den 10. 4. 2002. O termínu jednání byl rovněž vyrozuměn opatrovník nezletilého žalobce, avšak dne 28. 3. 2002 odvolací soud na žádost zástupce žalované zaslal osobám zúčastněným na řízení vyrozumění, že se jednání nekoná. K novému jednání nařízenému na den 20. 6. 2002 ve 13 hod. již opatrovník obeslán nebyl, a i když v protokole o odvolacím jednání odvolací soud konstatoval, že také opatrovník má doručení vykázáno, doklad o tom ve spise není. Protože opatrovník nezletilého žalobce nebyl řádně předvolán k jednání odvolacího soudu a nezletilý žalobce nedal (nemohl dát) souhlas k jednání za nepřítomnosti opatrovníka, a protože – z důvodů vyložených výše – neúčinné „právní zastoupení druhého žalobce advokátem roli opatrovníka nesupluje,“ nebyly splněny zákonné podmínky pro projednání věci a řízení tak bylo postiženo vadou podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. f) o. s. ř.

Z uvedeného vyplývá, že rozsudek odvolacího soudu není správný. Nejvyšší soud jej proto – vzhledem k tomu, že z ustanovení § 199 odst. 2 zák. práce vyplývá určitý způsob vypořádání vztahu mezi účastníky (§ 242 odst. 2 písm. d/ o. s. ř.) – podle ustanovení § 243b odst. 1, část věty za středníkem, o. s. ř. v celém rozsahu zrušil a věc vrátil Krajskému soudu v Ostravě k dalšímu řízení (§ 243b odst. 2, věta první, o. s. ř.).